

Sygn. akt IV Ca 460/19

POSTANOWIENIE

Dnia 10 października 2019 r.

Sąd Okręgowy w Płocku IV Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym :

Przewodniczący: Sędzia Barbara Kamińska (spr.)

Sędzia Joanna Świerczakowska

Sędzia Małgorzata Michalska

Protokolant: Katarzyna Lewandowska

po rozpoznaniu w dniu 10 października 2019r. na rozprawie w P.

sprawy z wniosku K. B. (1)

z udziałem J. B., H. B., A. K. (1), E. K., B. T. (1), A. P. i S. K.

o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Sierpcu z 8 sierpnia 2018 r.

sygn. akt I Ns 353/17

postanawia:

1. oddalić apelację;

2. przyznać adwokatowi M. B. kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) złotych zwiększoną o podatek VAT tytułem wynagrodzenia kuratora dla B. T. (1) w II instancji, którą to kwotę nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa – Sąd Rejonowy w Sierpcu.

IV Ca 460/19

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 8 sierpnia 2018 r. Sąd Rejonowy w Sierpcu stwierdził, że spadek po S. B. (synu A. i M.) zmarłym dnia 31 lipca 2013 r. w D., ostatnio stale zamieszkałym w D., na podstawie testamentu notarialnego sporządzonego przed notariuszem G. P., w jej kancelarii notarialnej w S. w dniu 8 marca 2010 roku za n Rep. A 933/2010 otwartego i ogłoszonego w Sądzie Rejonowym w Sierpcu w dniu 11 grudnia 2017 r. w sprawie I Ns 353/17 nabyła B. T. (1) (córka Z. i H.) w całości (punkt 1), nakazał wypłacić tymczasowo ze Skarbu Państwa na rzecz adw. M. B. kwotę 360 zł, podatek VAT od tej kwoty tytułem wynagrodzenia kuratora (punkt 2), nakazał pobrać od B. T. (1) na rzecz Skarbu Państwa kwotę 442,80 zł (punkt 3), pozostawił wnioskodawczynię i uczestników postępowania przy poniesionych przez nich kosztach postępowania związanych z udziałem w sprawie (punkt 4).

Powyższe postanowienie zostało oparte na następującym stanie faktycznym:

S. B. syn A. i M. z domu A. zmarł 31 lipca 2013 roku w D.. Przed śmiercią stale zamieszkiwał w D. przy ul. (...). W chwili śmierci był wdowcem. Jego żona K. B. (2) zmarła 27 listopada 2005 roku w R.. Ze związku małżeńskiego spadkodawca miał jednego syna J. B.. S. B. nie miał innych dzieci własnych ani przysposobionych. Rodzice S. B. zmarli przed nim.

J. B. w dniu 27 sierpnia 2013 roku przed notariuszem K. S. w jej kancelarii notarialnej w R. złożył oświadczenie o odrzuceniu spadku po ojcu S. B.. W dacie śmierci ojca nie miał dzieci przysposobionych ani własnych już urodzonych lub poczętych.

S. B. miał dwoje rodzeństwa: brata H. B. i siostrę D. K.. H. B. odrzucił spadek po bracie przed Sądem Rejonowym w Sierpcu w dniu 13 marca 2014 roku w sprawie I NS 88/14 przy czym wniosek o przyjęcie oświadczenia został złożony w dniu 20 lutego 2014 roku.

H. B. ma dwoje dzieci: wnioskodawcę i uczestniczkę E. K.. K. B. (1) w dniu 12 września 2014 roku złożył przed notariuszem K. K. (1) oświadczenie o przyjęciu z dobrodziejstwem inwentarza spadku po stryju S. B.. E. K. w dniu 4 czerwca 2014 roku przed notariuszem L. N. w jej Kancelarii Notarialnej w W. złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po S. B.. Uczestniczka ma dwoje nieletnich dzieci A. K. (2) i K. K. (2), w imieniu których działając wraz z mężem A. K. (1), ze zgodą Sądu Rejonowego w Waszkowie Wydział III Rodzinny i Nieletnich wyrażoną w dniu 4 września 2014 roku złożyła oświadczenie przed notariuszem o odrzuceniu spadku po S. B. w dniu 20 października 2014 roku.

D. K. zmarła w dniu 11 września 2016 roku. Nie odrzuciła spadku po bracie w terminie 6 miesięcy. Złożyła w jedynie pismo z dnia 26 stycznia 2016 roku do akt sprawy, w którym oświadczyła, że zrzeka się roszczeń do spadku. Pozostawiła dwoje dzieci S. K. i A. P..

Po śmierci żony w listopadzie 2005 roku S. B. przeprowadził się z R., gdzie mieszkał z rodziną, do D. i zamieszkał przy ul. (...) w domu, którego był współwłaścicielem i w którym mieszkał jego brat H. B. z rodziną. Spadkodawca chciał, żeby jego syn przyjechał do D.. J. B. namawiał ojca aby został w dotychczasowym miejscu zamieszkania. Stosunki spadkodawcy z synem nie były dobre i z czasem przestali się ze sobą kontaktować. S. B. nie utrzymywał także bliskich relacji z siostrą D. K.. Ostatni raz widzieli się wiele lat przed śmiercią spadkodawcy. Spadkodawca nie był w bliskich stosunkach z bratem i bratankiem. Nie chciał aby jego brat uczestniczył w jego spotkaniach ze znajomymi, nie zwierzał się ze swoich problemów, nie informował o zaciągniętych zobowiązaniach. Zdarzały się między spadkodawcą a jego bratem konflikty na tle opłat za elektryczność. S. B. miał także pretensje do brata w związku z pieniędzmi, które przekazywał mu na zakupy. Spadkodawca zapraszany był przez rodzinę na wigilię i czasami na obiady z których nie korzystał, czasami pożyczał od brata pieniądze lub prosił H. albo K. B. (1) czy też D. S. lub P. D. o zrobienie zakupów. Spadkodawca miał problemy z rozpoznawaniem pieniędzy. Spadkodawca z wszystkimi problemami zwracał się do pracowników MOPS-u. Radził się w problemach zdrowotnych i finansowych. Nie był stałym podopiecznym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej ale otrzymywał zasiłki na żywność lub opał. Czasami pracownicy MOPS z własnych środków kupowali mu jedzenie. Spadkodawca zawarł umowy kredytów, m.in. na kuchnię, wymienienie licznika. W wypełnieniu przekazów pomagała mu M. W. – pracownik MOPS-u. Pomocy spadkodawcy w codziennych sprawach udzielał także P. D., pomagał mu wyjaśnić sprawę zawartej umowy. Spadkodawca nie umiał wyjaśnić na co zaciągał większość zobowiązań. Był łatwowierny, nie przyznawał się do zawarcia kredytów, jednocześnie zobowiązania spłacał sumiennie. Nie nadużywał alkoholu. Do jego mieszkania przychodziły osoby nadużywające alkoholu.

Spadkodawca na rynku w D. poznał B. T. (1) i miała ona się nim opiekować. Odwiedzała kilkakrotnie S. B. w jego mieszkaniu, robiła pranie, poszła do MOPS pytała o sytuację spadkodawcy i dowiedziała się od M. W. o zobowiązaniach spadkodawcy. Utrzymywali kontakt telefoniczny. Zwracali się do siebie zdrobnieniami imion (...) i (...). S. B. miał zamiar poślubić B. T. (1). Po śmierci spadkodawcy B. T. (1) w MOPS okazała testament S. B..

W dniu 8 marca 2010 roku S. B. przed Notariuszem G. P. oświadczył, że do całego spadku powołuje B. T. (1) córkę Z. i H., urodzoną (...) w R.. Wolę spadkodawcy spisano w protokole za nr rep A (...). W tym samym testamencie spadkodawca oświadczył, że wydziedzicza syna J. B. urodzonego (...) w S. ponieważ nie utrzymuje z nim żadnych kontaktów rodzinnych.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił na podstawie całokształtu przeprowadzonego postępowania dowodowego.

Sąd I instancji przyjął, iż w sprawie nie jest kwestionowany krąg spadkobierców ustawowych oraz relacje między członkami rodziny. Stwierdził, że powołanie do spadku wynika z ustawy lub z testamentu, przy czym dziedziczenie ustawowe następuje dopiero wtedy gdy spadkodawca nie sporządzi testamentu, w którym do spadku powołał określoną osobę lub osoby lub osoby powołane do spadku nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami (art. 926 §1 i 2 k.c.). W niniejszej sprawie złożony został testament sporządzony przez S. B. a Sąd dokonał jego otwarcia i ogłoszenia. Sąd rozważał czy testament z dnia 8 marca 2010 roku spełnia wymogi ustawowe oraz ważność testamentu.

Sąd Rejonowy powołując się na art. 950 k.c. uznał, że testament może zostać sporządzony w formie aktu notarialnego. Akt notarialny sporządzony przez notariusza G. P. spełnia wymogi ustawy z 14 lutego 1991 roku prawo o notariacie. Oświadczenie woli spadkodawcy jest jasne i w sposób jednoznaczny powołuje do całego spadku B. T. (2). Notariusz nie pamięta wprawdzie okoliczności sporządzenia testamentu przez S. B., jednak fakt sporządzenia testamentu przez notariusza jako osobę zaufania publicznego pozwala stwierdzić, że przed sporządzeniem testamentu notariusz upewnił się, na tyle ile to możliwe podczas jednego spotkania, że testator podejmuje decyzje świadomie i swobodnie.

Sąd I instancji nie przychylił się do twierdzenia wnioskodawcy, że testator działał w błędnym przekonaniu, że B. T. (1) zostanie jego żoną i udzieli mu opieki na starość. W ocenie Sądu Rejonowego w sprawie nie ujawniły się okoliczności wskazujące na sporządzenie testamentu w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli czy też pod wpływem groźby. Strony oraz świadkowie nie wskazywali, aby spadkodawca cierpiał na zaburzenia psychiczne. Sąd zwrócił się o dokumentację z leczenia w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w przychodni w D. i nie znalazł w niej wzmianki o zaburzeniach psychicznych. Co prawda świadkowie wskazują, że S. B. mylił pieniądze ale Sąd I instancji przyjął, iż spadkodawca dobrze orientował się w swojej sytuacji. Jak podała M. W. znał adres syna. Składając oświadczenie o wydziedziczeniu J. B. testator podał prawdziwe okoliczności stanowiące przyczynę wydziedziczenia. Nie ujawniły się także okoliczności mogące świadczyć o groźbach kierowanych pod adresem testatora i w ten sposób zmuszeniu go sporządzenia testamentu określonej treści.

Sąd Rejonowy stwierdził, że prawo nie wymaga aby uzasadnić powołanie do spadku konkretnej osoby zatem testament nie zawiera motywów jakimi kierował się S. B. powołując do spadku B. T. (1). Wnioskodawca i H. B. mieli niewielki kontakt ze spadkodawcą. Zeznania świadków D. wskazują na wolę spadkodawcy poślubienia B. T. (1), jednocześnie jak stwierdził P. D., ona sama nie potwierdzała tej informacji. Zeznania E. G. również wskazują na zamiar spadkodawcy, zajmował miejsce aby miała gdzie zaparkować i mówił, że przyjeżdża jego żona. Oczekiwania spadkodawcy były więc sprecyzowane. Okoliczność, że B. T. (1) przyszła do MOPS świadczy o tym, że także były jakieś ustalenia co do jej zaangażowania w relację ze spadkodawcą jednak brak jest bliższych informacji na ten temat. Wnioskodawca potwierdził, że S. B. miał telefon mógł więc bez przeszkód utrzymywać kontakt telefoniczny z B. T. (1). W tej sytuacji nie wiadomo czy więź trwała do samej śmierci czy została zerwana wcześniej. Sąd I instancji uznał, iż przeprowadzone postępowanie dowodowe daje podstawy do stwierdzenia, że spadkodawca wiązał swoją przyszłość z B. T. (1), brak jest jednak podstaw do twierdzenia, że jego przeświadczenie było błędne i że pomimo nie zawarcia małżeństwa do śmierci spadkodawcy to relacja ze spadkobierczynią spełniała jego nadzieje. P. D. relacjonuje, że zwracali się do siebie zdrobnieniami imion co świadczy o bliskiej i pozytywnej relacji. Ponadto obowiązkiem sądu jest rozstrzygnięcie czy gdyby spadkodawca w marcu 2010 roku zdawał sobie sprawę z tego, że małżeństwo nie zostanie zawarte to bardziej prawdopodobne jest, że nie sporządziłby takiego testamentu, czy też dokonał rozporządzeń odmiennej treści lub nie sporządził w ogóle testamentu. Pomiedzy sporządzeniem testamentu a śmiercią spadkodawcy upłynęły 3 lata i blisko 4 miesiące, w tym czasie spadkodawca nie chorował, nie było przeszkód aby sporządził inny testament czy odwołał dotychczasowy. S. B. nie miał żadnych kontaktów z siostrą od wielu lat. Z bratem i jego rodziną także, nie miał bliskich relacji, niechęć do korzystania z zaproszeń na obiady, pretensje do brata o pieniądze czy też okoliczność, że nie chciał aby brat uczestniczył w jego spotkaniach ze znajomymi świadczy o negatywnym stosunku do brata. Spadkodawca nie był w żaden sposób związany emocjonalnie, w pozytywnym sensie, z rodziną H. B.. (...) szukał u pracowników MOPS w D., P. D. czy B. T. (1). Zdaniem Sądu Rejonowego, żadna okoliczność nie przemawia za tym, że sporządziłby testamentu

powołując do spadku członków rodziny. Ten negatywny stosunek do członków rodziny pozwala na przyjęcie, że wolą spadkodawcy było powołanie do spadku osoby obcej B. T. (1) z której osobą wiązał nadzieje i skoro nikomu się nie skarżył to uznać należy, że nie zostały one zawiedzione mimo nie zawarcia małżeństwa.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd I instancji orzekł zgodnie z wolą spadkodawcy wyrażoną w testamencie, iż spadek po nim nabyła B. T. (1) w całości.

Dodatkowo Sąd Rejonowy wskazał, iż z kręgu spadkobierców ustawowych syn J. B. oraz brat spadkodawcy H. B. odrzucili spadek w terminie, również córka E. K. i jej dzieci spadek odrzucili w terminie. Oświadczenia o odrzuceniu spadku w przepisanej formie i terminie nie złożyła D. K.. Oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, w terminie, złożył wnioskodawca. Sąd ustalił że rodzice spadkodawcy nie żyją, biorąc pod uwagę datę urodzin S. B. oraz fakt, że był współwłaścicielem nieruchomości odziedziczonej po rodzicach. Gdyby uznano, że testament jest nieważny spadek nabyliby wnioskodawca i D. K. po 1/2 części z dobrodziejstwem inwentarza.

Dla B. T. (1), której miejsce pobytu nie jest znane ustanowiono kuratora w osobie adw. M. B., którego wynagrodzenie Sąd I instancji obliczył na podstawie § 1 pkt 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 roku w zw. z art. § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, które to przepisy zastosowano z uwagi na termin wniesienia wniosku. Następnie kosztami wynagrodzenia obciążono uczestniczkę B. T. (1).

O pozostałych kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 520 § 1 i 2 k.p.c.

Od powyższego postanowienia K. B. (1) wniósł apelację i zaskarżając je w całości zarzucił mu pominięcie zeznań M. W. i D. S. w części, co skutkowało uznaniem, iż istnieją podstawy do twierdzenia, że spadkodawca wiązał swoją przyszłość z B. T. (1), przy braku jednoznacznych dowodów potwierdzających taką tezę oraz nie uznania okoliczności wskazujących na to, że jego przeświadczenie w tym zakresie było błędne na co wskazywali również inni świadkowie tj. H. B., E. G., którzy potwierdzili, iż B. T. (1) widzieli tylko raz oraz że nie zajmowała się ona panem S. B., które to naruszenia skutkowały niezastosowaniem art. 945 § 1 pkt 3 k.c. i uznaniem ważności testamentu, poprzez bezkrytyczne przyjęcie, że w chwili jego sporządzenia w dniu 8 marca 2010 r. spadkodawca S. B. nie działał pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby ww. nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści.

Mając powyższe na uwadze wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia w pkt 1 poprzez unieważnienie testamentu sporządzonego przez S. B. dnia 8 marca 2010 r. przed notariuszem G. P. w Kancelarii Notarialnej w S. rep. A nr 933/210 na mocy którego do całości spadku po zmarłym powołuje obcą dla spadkodawcy B. T. (1) oraz stwierdzenie, że spadek po S. B. zmarłym w dniu 31 lipca 2013 r. w D. i ostatnio tam zamieszkałym dziedziczy z mocy ustawy K. B. (1).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna.

Jak już wskazywał Sąd Rejonowy artykuł 945 § 1 k.c. stanowi, iż testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści, pod wpływem groźby.

W ocenie apelującego z zeznań poszczególnych świadków wynika, iż spadkodawca działał pod wpływem błędu, myśląc, że B. T. (1) zostanie jego żoną i zajmie się nim, czego Sąd nie stwierdził dopuszczając się dowolnej i wybiórczej oceny dowodów. Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, iż znaczenie ma jedynie błąd istotny, a więc taki, który uzasadnia przypuszczenie (w odróżnieniu od przekonania), że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu danej treści. Prawnie relewantny jest tylko błąd, który spowodował, że spadkodawca sporządził testament (przyczyna sprawcza), choćby stanowił tylko jedną z przyczyn jego sporządzenia.

Ocena doniosłości błędu powinna uwzględniać, na tle ogółu okoliczności, wyłącznie subiektywny punkt widzenia spadkodawcy; nie stosuje się przy niej obiektywnego miernika rozsądku (przeciwnie do art. 84 § 2 k.c.) (por. B. Kucia, M. Fras (red.), M. Habdas (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom VI. Spadki (art. 922-1087)). W uznaniu Sądu Okręgowego z przeprowadzonych dowodów nie wynika, by po pierwsze gdyby spadkodawca wiedział, iż nie dojdzie do ślubu nie przepisałby na rzecz B. T. (1) spadku, ani to, iż w ostatnim etapie jego życia uczestniczka postępowania się nim nie zajmowała. Co więcej testament pochodzi z 2010 r. (k. 92 akt sprawy), zaś śmierć S. B. nastąpiła dopiero 31 lipca 2013 r. Spadkodawca miał trzy lata na zmianę sporządzonego testamentu, jednakże starań w tym przedmiocie nie poczynił. Wątpliwe również jest, iż nie skoro w 2010 r. wiedział, iż testament można sporządzić w formie aktu notarialnego nie miał świadomości w jaki sposób dokonać jego zmiany czy też jego odwołania. Co więcej zgodnie z art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. To na wnioskodawcy ciążył obowiązek wykazania, że w momencie sporządzenia testamentu spadkodawca był w błędzie, który mógłby stanowić podstawę do zastosowania art. 945 § 1 k.c., jednakże w ocenie Sądu powyższej okoliczności nie udowodnił.

W ocenie Sądu II instancji, skuteczne postawienie zarzutu błędnej czy też dowolnej oceny dowodów wymaga wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, to bowiem może być jedynie przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów, której ramy są określone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnym poziomem świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość. Sąd II instancji w rozważaniach poczynionych przez Sąd Rejonowy nie dopatrzył się dowolności w ocenie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Sporządzając swoje uzasadnienie Sąd dokładnie określił dlaczego po analizie całokształtu przeprowadzonego postępowania dowodowego jednym świadkom dał wiarę, zaś innym przymiotu wiarygodności odmówił. W uznaniu Sądu II instancji dokonując oceny zebranego materiału Sąd Rejonowy kierował się doświadczeniem życiowym, regułami logicznego rozumowania. Rozważył dowody w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny, dokładnie odnosząc się do nich w sporządzonym uzasadnieniu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał apelację za niezasadną i na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. apelację oddalił.

Dla B. T. (1), której miejsce pobytu nie jest znane został ustanowiony kurator, którego wynagrodzenie zostało ustalone na podstawie § 1 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej w zw. z § 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, które Sąd Okręgowy nakazał wypłacić z ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Sierpcu.

J. Ś. B. M. M.

Zarządzenie z 25 października 2019 r.

Odpis postanowienia z uzasadnieniem doręczyć (...)

S. K.